

FEKETE CSABA

*A 16–17. század legkisebb hazai imádságoskönyve**

Igen kevés, mondhatni semmi kutatástörténeti múltja nincs ennek a könyvecskének a hazai kegyességtörténeti és lelkiismereti szakirodalomban.¹ A beágyazódás adatainak hiánya szintén jellemzi ezt a tartalma miatt is érdekes imádságoskönyvet, amely ráadásul formátuma miatt még ma is igen ritkának számítana. Tudniillik nem korunkbeli minikönyv, természetesen nem is kicsinyítés fotomechanikus úton, hanem nagyító nélkül olvasható, imádkozható kiadvány. Keletkezését, szerzőségét, szerkesztésének és kiadásának körülményeit homály borítja.

Miért legkisebb? Hisz megjelent több hasonló formátumú imádságoskönyv magyarul. Csakhogy mindegyik terjedelmesebb, mint az itt vizsgált kötetke, a legkorábbi töredékes kiadást sem kivéve. Az első ismert 32° formátumú imádságoskönyv Kolozsvárott 1635-ben látott napvilágot. Ennek az unitárius kiadványnak csupán az elejéről maradt korunkra 15 levélnyi és felerészben olvashatatlan szövegű makulatúra,² de a hozzá hasonlóan gondolt unitárius kiadványokból megítélhetően talán kétszerese is lehetett az 1685. évinek. Jelentek meg Lőcsén is ilyen formátumú evangélikus kiadások. Közülük az 1646-os³ terjedelme 478 lap, van benne 43 imádság és 91

* Készült az OTKA K 73139 számú pályázat támogatásával.

¹ INCZE Gábor, *A magyar református imádság a XVI. és XVII. században*, Theológiai Szemle, 1931, 37–229. Különlenyomatként is megjelent (Theológiai Tanulmányok, 15). INCZE, *i. m.*, 210–211. közli – néhány apró elírással – a „summa szerint való” imádságot; kimondja, hogy „forrás és író ismeretlen, de kétségtelen, hogy mindenkinek ez volt a hite és vágya a magyar reformátusok közt a munka megjelenése idejében”; hiányzó adatait nem tudja pótolni. – Felsorolja a kiadványban található énekeket H. HUBERT Gabriella, *A régi magyar gyülekezeti ének*, Bp., Universitas, 2004 (Historia Litteraria, 17 – Evangélikus Gyűjteményi Kiadványok, 2), 260–261.

² *Imádságos és énekes kézben bordozó könyvecské, melyet naponként minden rendbéli keresztyén ember olvasgathat* (RMNy 1615). Tükkörmérete 70 × 35 mm. Tartalmából két zsoltárparafrázis és egy Balassi-ének állapítható meg. *Szép Isteni dicséretetek és hálaadások* rész cím található benne, mint a hasonló unitárius kiadványokban. A Várfalvi Nagy János leírásából ismert, azóta elveszett kiadás (RMNy 1290) csak énekekből 29-et tartalmazott, formátuma 8° volt; l. Keresztyén Magvető, 1871, 123–124. – A szakirodalom eddig nem foglalkozott az RMNy 1615. sz. töredékekkel; H. HUBERT, *i. m.* sem említi.

³ *Imádságos könyvecské. Embernek mindennemű szükségében való szép és drága ajtatos könyörgésekkel és Isteni dicséretekkel rakva* (RMNy 2146); H. HUBERT, *i. m.*, 259.

ének. A hasonló 1683-as⁴ már 105 éneket tartalmazott (csonkasága miatt az imádságok végleges száma nem határozható meg). Formátumát tekintve csupán fele ekkora, 64° formátumú nyomtatványok is jelentek meg hazánkban a 17. század közepétől, de ezek német nyelvűek.⁵

I. Apafi Mihály (1632–1690) erdélyi fejedelem regnálása utolsó évtizedének közepén, a protestáns gályarabok kiszabadulása után néhány évvel jelent meg Kolozsvárott a 16–17. század egyik ép 32° formátumú, egyetlen példányban ismert nyomtatványa.

A *Buzgó imádságok, Isteni dicsőretek* című könyvecske⁶ még nem Tótfalusi Kis Miklós sajtóján készült az 1685. esztendőben, hanem Szatmárnémeti Mihályén. Egy évvel később Tótfalusinak is volt csaknem ilyen „kised formában” nyomtatott kiadványa, Szenci Molnár Albert genfi zsoldárai (mellettük a szokásos imádságok közül csupán egy),⁷ ez viszont nem itt-hon, hanem még Amszterdamban jelent meg, és 24° formátumú. Bizonytalan, pótolhatjuk-e az 1685-ös imádságoskönyv fel nem tüntetett adatait további kutatással. Többek között azt, hogy ki rendelte vagy javasolta kiadását. Kezdeményezhette a patrónus vagy prédikátor. Ha Tótfalusi Kis Miklós nyomtatta volna, elmondhatnánk, hogy maga a tudós nyomdász volt a kezdeményezője, vagy egyenesen kiadója. Szatmárnémeti Mihályról ezt nem állíthatjuk biztonsággal. Kelendőségére számítva kiadhatta saját költségén ő is a könyvecskét. Inkább az a kérdés, hányszor. Csak egyszer? A korabeli imádságoskönyvek általában nem egyetlen egyszer jelentek meg.

Gondolhatunk tehát arra, hogy esetlegesen korábbi vagy újabb kiadása is volt ennek a kedves kis nyomtatványnak, amelyet úton járók nem is kézben viselő, hanem inkább kebelükbe rejtett könyvecskéjének mondhatunk. Előző (vagy helyi) imádságoskönyvekkel való kapcsolata sem tisztázott.

⁴ RMK I. 1308–1309.

⁵ Szintén Lőcsén készült ilyen formátumú imádságoskönyv (1677), Luther káték (1673, 1686) 41 × 30 mm-es szedéstükörrel, és alig ujjamnyi kalendáriumok (Fingerkalender), vö. Magyar Könyvszemle, 1900, 76–79; 1930, 310; 1938, 371–372; BORSA Gedeon, KÜKEDI József, *A kisalakú régi magyarországi nyomtatványokról*, Magyar Könyvszemle, 1972, 122–126.

⁶ RMK I. 1334.

⁷ RMK I. 1346. Szabó Károly 32° formátumúnak írta le; hasonmás kiadása: Budapest, Helikon, 1985. Vö. még *Bibliography of Kis' Prints*, compiled by Elizabeth SOLTÉSZ = György HAIMAN, *Nicholas Kis a Hungarian Punch-Cutter and Printer, 1650–1702*, Bp., Akadémiai, 1983, 385 (3. tétel). A címlap és a teljes előszó hasonmása: *Uo.*, 222–223.

Önmagában is méltó vizsgálatra a könyvecske. Ilyen kicsiny, 32° formátumban nem volt szokás hazánkban gyakran könyvet nyomtatni a 17. században. Ez még a következő évszázadban is különlegesnek számított.⁸

Hogyan imádkozták?

Énekes imakönyv a kiadvány műfaja. A liturgia általában, sőt hajdan a magános áhítatosság is olyan jelenség volt, amelyet eleve énekeltek, beleértve magát a *Bibliát*,⁹ valamint a szertartás egyéb, kötött és kötetlen beszédbe foglalt elemeit. Így lenne (lehetne) ma is, de a fennhangon mondott magános imádkozás vagy olvasás természetes gyakorlata szinte teljesen visszaszorult napjainkra.¹⁰ Vele együtt az előbeszéd is sokkal kevesebb írástudónak kenyerere. Ebből az a hibás következtetés adódhat azok körében, akik mindig csak szemmel olvasnak, szertartáson sem énekelnek, hogy ez egyáltalán nem fontos, ilyen nem is volt soha.

A megnyitó fohász [1] után valamelyik reggeli imádság [5–6] következhetett Szenci Molnár Albert hozzá tartozó (reggeli és esti) énekével; illetve az esti imádság [7]. A mintának szánt imádság [3], illetve ennek valamelyik szakasza mindenkor elhangozhatott. Ez a liturgikus strukturálás még a 19. századi templomi imádságkönyvekben is fölbukkan, amikor rövid bevezető fohászt kiadósabb imádság vagy elmélkedés követ.

Énekelni némán nem érdemes. És imádkozni? Egykor azért ragasztottak az imádságkönyvekhez énekeket, mert a hangtalan imádkozás és olvasás ritkaságnak számított, e mellett hiányolták azt is, hogy énekszó nélkül imád-

⁸ BORSA, KÜKEDI, *i. m.*, 122–126; BORSA Gedeon, *A régi nyomtatványok mérete*, Bp., 1994 (A Borda Antikvárium könyvészeti kiadványai, 2).

⁹ DOBSZAY László, *Biblia és liturgia = Biblia Hungarica philologica – Magyarországi Bibliák a filológiai tudományokban: Az Országos Széchényi Könyvtárban a Biblia Sacra Hungarica – A könyv, „mely örök életet ad” című kiállítás alkalmából tartott konferencia előadásai*, szerk. HELTAI János, Bp., Argumentum, 2009 (A Magyar Könyvszemle és a MOKKA–R Egyesület Füzetei, 3), 11–15.

¹⁰ Manapság a hangos olvasás vitatott pedagógiai kérdés, vö. például *Az olvasás kultúrtörténete a nyugati világban*, szerk. Guglielmo CAVALLO, Roger CHARTIER, Bp., Balassi, 2000; DEMETER Tamás, *A hangos olvasás problémája*, Világosság, 1998/11, 47–57; GÁBORJÁNI SZABÓ Botond, *A Biblia és az olvasás*, Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2008/7, 3–17; HUBERT Ildikó, *A hangos olvasás szükségességéről*, Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 1995/5, 40–44; ALBERTO MANGUEL, *Az olvasás története*, Bp., Park, 2001.

kozzanak.¹¹ Ebből következett, hogy a gyülekezeti és kegyességi énekeskönyvekben is mindenkor volt több-kevesebb könyörgés. A prózához vers, a könyörgéshez pedig ének társult, amint ezt igen jól szemlélteti Ács Mihály kiadványa, az *Arany lánc*.¹² Némelyik imádságnak így több évszázadon át bogozhatjuk a történetét. Mások eredete és használata homályba vész, mint szerzősége vagy keletkezésének körülményei.

Későbbi megszokás (mai tudományos metódus), hogy a kutatás és forráskiadás nem összefüggő egységként kezeli a legtöbb ilyen komplex szerkesztményt, hanem a prózai szövegeket külön, a betéteket (verseket vagy énekeket) ismét külön taglalja vagy adja ki.¹³ Hangsúlyoznunk kell az eredeti beágyazódást, hogy egykor természetesen ebből a kis kötetből senki sem imádkozta külön-külön csak az énekeket vagy csak a prózában írt imádságokat, és ugyanígy senki nem tekintette az éneket csupán versszövegnek. A magános rítusnak egyaránt része volt a könyörgések halkán vagy hangosan való elimádkozása, és a közjük iktatott énekeknek a fennhangon való eléneklése.

Válogatott énekek

Az énekek kiválasztásának szempontjairól és forrásairól a kötet nem árulkozik. Később a kutatás talán feltárhat előzményeket és kapcsolatokat, továbbiak megállapítása csak akkor lehetséges. Jellegetes, hogyan érvényesülnek a hajdani protestáns liturgia rétegei: (1) anyanyelvi gregorián, (2) hazai istenes énekek, (3) genfi zsoltárok.

Legkorábbi időből ismert magyarul énekelt liturgikus tételünk, a *Te Deum laudamus*¹⁴ is megtalálható a kicsiny kötetben. Szent Ágoston és Ambrus¹⁵

¹¹ Bővebben I. FEKETE Csaba, *Protestáns imádságtörténeti mozzanatok = Lelkiségtörténeti számvetés*, szerk. SZELESTEI N. László, Piliscsaba, PPKE BTK, 2008 (Pázmány Irodalmi Műhely – Lelkiségtörténeti Tanulmányok, 1), 23–54; különösen 48–52.

¹² RMK I. 1489, 1631, 1714.

¹³ H. HUBERT Gabriella, *A 16–17. századi gyülekezeti énekek kutatásának behyázete = Lelkiségtörténeti számvetés*, szerk. SZELESTEI N. László, Piliscsaba, PPKE BTK, 2008 (Pázmány Irodalmi Műhely – Lelkiségtörténeti Tanulmányok, 1), 97–103; különösen 99.

¹⁴ SZENDREI Janka, *Te Deum als ungarischer Volksesang im Mittelalter*, *Studia Musicologica*, 15, 1973, 304–320; UÓ., *Első hangjegyes népénekünk: A Te Deum-dallam magyarországi története = Népzene és Zenetörténet*, III, szerk. VARGYAS Lajos, Bp., Zeneműkiadó, 262–277; UÓ., *A Te*

tekintélyes neve is emelte súlyát. Nyomatékkal kell utalnunk arra az elfeledett tényre, hogy még a 19. században is énekelték a protestánsok, utoljára a *Debreceni énekeskönyv*ben található hangjegyesen 1806-ban; ám peremvidékeken még a század második felében is a régi énekeket és graduálokat (ekkor már a 4° alakú gyülekezeti énekeskönyv neve volt ez) tekintették mércének. A 16. századtól az Evangéliumok és Episztolák kiadásaiban, egyéb gyűjteményekben is felbukkant.

Az istenes énekek sorában a 134. zsoltárnak (133, „Ecce, nunc benedicite Dominum”) három parafrázisa is van, közöttük Szenci Molnár Albert genfi zsoltára az egyik. Ez nem véletlen, nem a sorszám, hanem a dicséretre intő zsoltárének tartalma döntött. Összesen hét zsoltárparafrázis van a tizenkét ének között.

A genfi zsoltárok elterjedéséhez néhány évtized kellett, ha a 1607-es első kiadást tekintjük, és még fél évszázad sem, ha a dallamokkal először megjelent hazai kiadásokra gondolunk (Lőcse, 1652 és az 1654-es énekeskönyv).¹⁶ A kicsiny énekcsoport harmada genfi zsoltár vagy zsoltárdallamra írott ének.

Bűnbánatra hív és az ítéletre („Közel vagy e világnak vége”) figyelmeztet Nemes Imre (?) éneke; a református énekeskönyvben ma is megvan (1948, 362). Aztán van egy 16. század óta énekelt *Pater noster*-parafrázis. A *Miatyánk* minden imádság után elhangzott, bár sokszor nem jelölték; felválthatta énekelt, strófikus változata. A többi ének hálaadásra és dicséretre int. Kiegyensúlyozza egyes imádkozások önmarcangoló, komoran bűnvalló esedezését.

A könyvecske tartalma

A könyvecske előfejei: Buzgó Imádságok (1–33), Reggeli Imádságok (34–41), Estvéli Imádságok (42–45), Ördög kísérteti ellen (46–51), Test kísérteti ellen (52–59), Világ kísérteti ellen (60–71), Útra indulónak Imádsága (72–95), Égi harmatért (96–101), Hadi könyörgés (102–107), Foglyok Imádsága

Deum mint ökumenikus örökségünk, Magyar Egyházzene, 2002/2003, 221–232; Uő., *Új adat a magyar Te Deum kérdéséhez*, Magyar Egyházzene, 2005/2006, 13–20.

¹⁵ Amboruzs doktor néven is emlegették.

¹⁶ RMNy 2424 és 2532; H. HUBERT, *A régi magyar gyülekezeti ének, i. m.*, 204–208.

(108–115), Úr Vatsorája előtt (116–119), Úr Vatsorája után (120–125), Halálra ítélték Imádsága (126–135), Istenes Halálért (136–145), Meghalónak Elmélkedési (146–171), Vonyakodónak Imádsága (172–177), Az örök Boldogságért (178–180), Szép Isteni Dícséretetek (181–234).

Összesen 23 imádság és 12 dallamtalan énekszöveg (dallamutalással) található a kötetben, ezekről már volt szó. Ad notam megjelölésük elegendő volt, számíthattak rá, hogy mindenki tudja a megnevezett dallamokat. Kottaolvasó elég kevés akadt a gyülekezetekben, iskoláztak is inkább hallás után tanultak éneket. Jellegzetesek az imádságok témái, toposzai. Többségüket bő választékban találjuk meg minden terjedelmesebb gyűjteményben, mint például a Szenci Molnár Albert fordította (Bullinger-féle),¹⁷ vagy mint a sokáig mintaként szolgáló Johann Habermann (Avenarius)¹⁸ kiadta és a hasonlóan soká használt, többször lefordított imádságos példatár. Tanulságos az is, hogy a 17. század végén, az erdélyi fejedelemség végső napjaiban melyek azok az imádságok, imádságtémák, amelyek nem hiányozhattak egy valóban kisdied imádságoskönyvből sem.

A kísértéseket elhárító ördög–világ–test elleni hármasság [8–10]¹⁹ jellegzetes. A sákramentumokhoz járulás előtti és utáni fohászkodás [16–

¹⁷ *Imádságos könyveczke* [...], Heidelberg, 1621 (RMNy 1238). — Vö. P. VÁSÁRHELYI Judit, *Az imádságfordító Szenci Molnár Albert* [kísérő tanulmány] = SZENCI MOLNÁR Albert, *Imádságos könyveczke: Heidelberg, 1621*, kiad. P. VÁSÁRHELYI Judit, Bp., Balassi – MTA Irodalomtudományi Intézete – OSZK, 2002 (Bibliotheca Hungarica Antiqua, 35).

¹⁸ RMNy 732 (Szalaszegi György-féle fordítás); RMK I. 1195 (Pernyeszi Osztopányi Zsigmond-féle fordítás); vö. INCZE, *i. m.*, passim.

¹⁹ Például a keresztes szertartás része (abrenuntiatio) az apostoli kortól; így Szent Ambrus szertartása szerint: „Ellene mondasz-e az ördögnek és minden cselekedetének? – Ellene mondok. – Ellene mondasz-e a világnak és csábításának? – Ellene mondok.” (Szent AMBRUS, *A szentségekről – A misztériumokról*, Bp., Jel, 2004 (Ókeresztény Örökségünk, 8), XXVII. Vagy az anglikán szertartásban: „Ellene mondasz-e [...] az ördögnek és minden műveinek; a világ hiú pompáinak, nagyravágásának és minden kapzsi vágyának és a test minden bűnös kívánságának [...]?” (*The Book of Common Prayer*). Később ismétlődik a gondolati triász Szenci Molnár Albertnél is, akinek énekét teljesen félremagyarázta Frank BARON, *A Faustmonda és magyar változatai: Bornemisza Péter és Szenci Molnár Albert*, Irodalomtörténeti Közlemények, 1986, 22–31, valamint SZENTPÉTERI Márton, *Boszorkányos Szenci Molnár Albert*, Café Babel, 1999/2, 36–45. Helyreigazította VÁSÁRHELYI Judit, *Molnár Albert és a Sátán szövetsége*, Irodalomtörténeti Közlemények, 1977, 395–403. és SZABÓ András, *Közösségi hitelmény és egyéni sors a gyülekezeti énekek szövegében: Szenci Molnár Albert: Mindennemű háborúság ellen*, Zsoltár: A Református Egyházzene Munkaközösségének lapja, 2005, 14–20; ugyanez átdolgozva: Uő., *Mindennemű háborúság ellen: Szenci Molnár Albert verseinek háttéréhez = A magyar költészet műfajai és formái 17. században: A Szegeden 2003-ban megrendezett régi magyar*

17], vagy a mindennapokban a megtermékenyítő harmatért [13] való könyörgés mellett a korabeli hadi állapotokhoz [14] igazodik a fogságban sínylő [15] és halálra ítélt [18] könyörgése. Ebben a helyzetben útnak indulni nagyobb kockázat volt jóval, mint manapság, meglehetősen gyakori volt az úton járók imádsága [11] a népszerű imádságkönyvekben. Különösen hangsúlyos a halálra és az örökkévalóságra készület, amelyhez a teljességet jelképező hetes szám, miként a minta-imádságtanban, a rövid meditációsorozat szakaszaiban [20] másodszor is megjelenik. Ritkaság az, hogy találunk egy könyörgést az olyan haldokló szájába adva, akit nem győzött meg eléggé a boldog meghalásnak az elmékedésekben foglalt kecsegtető elemzése, nem nagyon akar meghalni, vonakodik [21].

Tömörített elmélet

Egészen rövid és summás elvi megközelítést, minimális euchológiát tartalmaz a könyvecske. Ilyen terjedelemben elkerülhetetlen a tömörítés, a nélkülözhetetlenre korlátozott tanítás. Igencsak figyelemre méltó vonása ez ennek a kompilációnak. Sok jóval terjedelmesebb és nagyobb formátumú imádságkönyvben sem található mindenkor (énekeskönyvekben még kevésbé) az imádkozás okáról és módjáról, követelményeiről traktátus, tehát egyszerű és gondosan megfogalmazott elméleti oktatás. Az imádkozás minimális tudnivalóinak is csak váza fér el néhány sorban. A mellett szól ez is, hogy a kötet összeállítója, és vele együtt az euchológiácska megfogalmazója tudós prédikátor lehetett, aki gyakorlati és elméleti ismereteire meg könyveire támaszkodott.

* * *

Néhány válogatott szemelvény mutatja alább az imádságos gyűjtemény főntebb körvonalazott jellegzetességeit. A tételeket számozom a tartalomjegyzék szerint.

irodalmi konferencia előadásai, szerk. ÖTVÖS Péter, PAP Balázs, SZILASI László, VADAI István, Szeged, 2005, 361–374.

Előbb a nyitófohász [1], majd a lélek kibocsátása idejére (lélekajánlásért, *commendatio animae*) való [22] rövid fohász következik. A liturgikus imádságokon, kezdő fohászokon kívül ily rövid imádságokat csupán káték mellett vagy gyermekeknek szánt könyvecskékben találunk. A vonakodva haladkló [21] említett könyörgése, aztán a halálra felkészülő beteg elmélkedéséből való egy szakasz [20/V], majd a szűkre szabott euchologia teljes szövege zárja a szemléltetést [3–4]. A [3] hét pontból áll. A [4] mintaimádságnak a szakaszait elkülönítettem, megjelöltem az I–VII. pont szerinti tagolást.

*

[1]

A Szent Háromságnak buzgó megszólítása

3–4

A Te kegyelmed, óh Uram Jézus Krisztus, a te szerelmed, óh én mennyei Atyám; a te vigasztalásod és bátorításod, óh áldott Szent Lélek Isten; légyen én velem, és lakozzék az én szívemben ma és mindörökké. [Ámen.]

*

[22]

Lélek kibocsátásakorra való Imádság

177–178

Oh, Istennek Báránya, ki a te véred által elvötted e világnak bűneit, irgalmazz nékem bűnösnek. Uram Jézus, vedd hozzád az én lelkemet. Ámen.

*

[21]

Vonyakodónak Könyörgése

172–177

A te kezekben ajánlom, Uram, az én lelkemet, megváltottál engemet igazságnak Istene. Uram Jézus Krisztus, irgalmasságnak Atyja, cselekedjél irgalmasságot én velem, szegény teremtett állatoddal. Segélj meg engemet ez utolsó szükségemben, nyújts segítséget az én szűkölködő és elhagyatott lelkemnek én Uram Istenem, hogy el ne nyelettessék amaz kárhozhatnak kölykeinek reám [tát]tatott torkoktól. Én édes idvezítő Uram Jézus Krisztusom, az te kínszenvedésednek méltósága és ereje által, írj bé engemet a te választott híveidnek száma közzé. Én teremtő és megváltó Uram Jézus Krisztusom, tenéked adom egészlen én magamat, ne vess meg engemet: tehozzád megyek, ne űzz el előled engemet. Mostan Uram cselekedjél irgalmasságot énvelem a te jóakarated szerént, és fogadd hozzád az én lelkemet. Adjad, Uram Jézus, hogy zengedezzen az én szívemben ama te gyönyörűséges mondásod: Ma velem lészesz paradicsomban. [Ámen].

*

[20/V]

V. Elmélkedés. Aki Krisztusban hiszen, soha meg nem hal.

159–163

Oh, Uram, te látod a Sátánnak gonoszságát, ki (meg nem elégedvén lelkünknek teljes életünkben éjjel és nappal sívó oroslán módjára veszedelemre való keresésével) akkor incsel-

kedik legszorgalmatosban szegény fiad környül, mikor legerőtlenbek, és végekehez közelebb estek. Fedd meg, Uramm ötet és tartsd meg az én lelkemet. Ő az halállal akart engem rettenteni, melyet bűneimmel érdemlettem; de te Szent Lelked által bátorítsad lelkemet, szenteséges véreddel keresett örök életemnek bizonyos voltával. Enyhítsed kínomat, neveljed tűrésemet, és ha szent akarod, végezd el sanyargatásomat, mert lelkem buzgóan esedik hozzád az boldog vén Simeonnal: Uram, bocsásd el mostan szolgálodat békességben a te beszéded szerint. [Ámen.]

*

[3]

- Midőn akarsz könyörögni, summa szerint ezekért esedezél Istened előtt. 7–10
- I. Valld meg sok rendbéli bűneidet.
 - II. Kérj bocsánatot és kegyelmet, a Krisztus nevében, azoknak.
 - III. Könyörögi a Szent Léleknek életed jobbító kegyelméért.
 - IV. Adj hálát az elvött jókért.
 - V. Imádkozzál az elveendő jókért.
 - VI. Emlékezetet tégy az Eklézsiáról, a Királyról, Fejedelemről, Tanítókról, Tisztviselőkről, és minden ínségben forgó atyafiakról.
 - VII. És utólszor, ajánljad mind magadat s mind pedig mindenedet az ő kegyelmes oltalma alá. Mind ezeket ilyen formán cselekedheted:

*

[4]

[I] Óh, minden irgalmasságnak és kegyelmességnek Istene és Atyja, én te szegény méltatlan szolgálod, megismérem magamban, hogy miképpen bűnben születtettem, azonképpen álnokságban éltem, és megrontottam minden te hagyományodat, gondolatomban, szólásomban és cselekedetemben; mindenekben magam akaratjának kívánságit, és testemnek gonosz indulatit követtem, nem is akarván a te szent igéddel és Lelkeddel igazgattatni. Minek okáért igazán megérdemlek minden szégyent és nyavalyát ez életben, a következőben pedig örök kárhozatot az pokolnak tűzében, ha csak a te igazságod és az én érdemem szerént bánol énvelem.

[II] De kérek tégedet, ó én mennyei Atyám, Fiadért, és az énmiattam rajta esett keserű halálának és véres kinszenvedésinek (melyet elhittem, én érettem cselekedett) érdeméért, engedd és bocsásd meg nekem minden én bűneimet, s ments meg a szégyentől és bosszúállástól, mellyel én azokért tartozom. És bocsásd Szent Lelkedet az én szívemben, ki bizonyossá tégyen engem, hogy te én Atyám vagy, s én is te fiad vagyok, és hogy változhatatlan képpen szeretsz engemet.

[III] Ugyan ezen Szent Lelked által vezérelj engemet a te igazságodban, s készítsd meg énbennem inkább-inkább e világi és testi gerjedezéseket, hogy bennem inkább-inkább meghaljanak és bennem: és szolgálhassak tenéked fegyhetetlen igazságban és szentségben, e máj napon s életemnek minden napjaiban: hogy mikoron osztán ez halandó élet végben mégyen, mennyei országodnak örök dicsőségében Jézus Krisztusomban való irgalmasságod által részesülhessek.

[IV] Te pedig, ó Uram! Hálákat adok én tenéked szívemnek mélységéből, minden te lelkemmel és testemmel közlött áldomásodért, Fiad által tött megváltásodért, Szent Lelked által való megszentelésedért, és gyermekségemtől fogván ez mai napi s óráig kegyelmes Atyai gondviselésed szerént cselekedett megtartásodért. És immáron kérek, édes Uram!

tégedet, megbántott nagy bűnben eséstül: Helyheztesd félelmedet szemeim eleiben, és Szent Lelked úgy igazgassa szívemet, hogy valamit gondolok, cselekeszem, avagy szólok, ez máj napon szolgáljon nagy nevednek dicsőségére, másoknak hasznokra, és az én magam Lelkem isméretinek csendességére.

[V] És e végre kegyelmes igazgatásod alá ajánlom magamat és minden útaimat, mindazokkal együtt, valamelyek énhozzám tartoznak; áhétatossan esedezvéen tenéked, hogy őrizd meg mindazokkal egyetemben engemet, minden gonoszságtól, és származtasd áldomáodat minden mi tisztességes munkáinkra és igyekezetinkre.

[VI] Oltalmazd egészen Anyaszentegyházadat, e világnak és az Antikrisztusnak kegyetlenségektül: őrizd meg kegyelmes Királyunkat, Fejedelmünket minden támadástól és pártütéstül, adj őnéki hosszú és szerencsés országlást mi rajtunk. Áldj meg minden egyéb keresztýén Királyokat és Fejedelmeket is, ruházd fel kegyelmeddel őket, és tartsd meg minden gonosz ellen. Áldd meg Tanítóinkat és gondviselőinek is azzal az kegyelemmel és ajándékokkal, melyeket legszükségesebnek ítélsz nekik az ő helyek szerint. Légy kegyelmes, Uram, mindazokhoz, akik félnek tégedet, és reszketnek ítéletid előtt. Vigasztaljad a beteget és vigasztalás nélkül valókat.

[VII] Uram, Istenem, tarts meg engemet is, szüntelen készületben az hit és megtérés által, utolsó végemre, hogy vagy élek, vagy halok, találtathassam te sajátodnak, örök dicsőségedre, és énnékem vég nélkül való örömemre, az én idvezítő Jézus Krisztusom által, kinek áldott nevében mindezeket te kezeidből várom, és dicsíretedet s dicsőségedet néked tulajdonítom, abban a könyörgésben, melyet maga szent ajakival megszentelt, mondván, Mi Atyánk, &c.

* * *

TÁBLÁJA AZ IMÁDSÁGOKNAK

[1] A Szent Háromságnak buzgó megszólítása A Te kegyelmed, oh Uram Iézus Krisztus, a te szerelmed... légyen énvelem	3–4
[2] Reggel így beszéljess Isteneddel (Az Istennel való Reggeli beszélgetés) Az én lelkem figyelmetesben várja az Urat, hogynem mint a Virrasztó	4–6
[3] Summa szerint való oktatás: minémű szükséginkért kellessék Istennek könyörgeni Mídon akarsz könyörgeni, summa szerint ezekért esedezzél.	7–10
[4] Azonról szép könyörgés Oh, minden irgalmasságnak és kegyelmességnek Istene és Atyja [Végén]: Mi Atyánk &c...	10–32
[5] I. Reggeli imádság Én Uram és én Istenem, hozzád fohászok az én lelkem	32–37
[6] II. Reggeli imádság Kibeszélhetetlen bölcsességű Isten	37–41
[7] Estvéli könyörgés Oh, édes Jézusom	42–46
[8] Ördög kísérteti ellen Úr Isten, én mennyei szent Atyám, mivelhogy e gonosz ellenség	46–50

- [9] A test kísérteti ellen
Kegyelmes Atyám én 50–59
- [10] E világ kísérteti ellen
Óh, kegyes és Szent Atyám 59–71
- [11] Útra indulónak
Irgalmas és kegyelmes Isten, ki az Izrael fiait a tenger közepin 72–78
- [12] Más [Úton járóknak]
Úr Isten, én mennyei szerelmes Szent Atyám, ki az Ábrahámot a
te szolgálodat 78–96
- [13] Égi harmatért
Mindenható és irgalmas Úr Isten, ki az eget és a földet nekünk fi^UXBU 96–100
- [14] Hadi könyörgés
Úr Isten, mi Atyáinknak Istene, lásd meg mostan 101–107
- [15] Foglyok Imádsága
Örök mindenható Isten, mi Urunk Jézus Krisztusnak dicsőséges 107–116
- [16] Úr Vacsorája előtt (Az Úr vacsorájakor)
Úr Isten, mi mennyei szent Atyánk, hálaikat adunk 116–119
- [17] Úr Vacsorája után
Ez Istenes, titkos és Lelki Sacramentumban 119–125
- [18] Halálra ítélt ember könyörgése
Irgalmas kegyelmes Isten, ki a te véghetetlen 125–135
- [19] Istenes halálért
Kegyes és irgalmas Úr Isten, életünknek és halálunknak Ura 136–145
- [20] Hét szent elmélkedések e világból kiköltöző betegnek
Egynehány szent elmélkedési e világból kiköltöző Betegnek 146–171
- Első. Siralommal teljes e világi életünk.
Oh, nagy Isten, ez élet csak háborúságos bujdosás 146–149
- II. Elmélkedés. Az halál ennek a sírmas harcnak végét szakasztja
Oh, én nyavalyás ember, ki szabadít meg ez halálnak testéből 149–152
- III. Elmélkedés. Kibeszélhetetlen nyereség az Úrban meghalni
Oh, Uram Jézus Krisztus, élő Istennek Fia 152–155
- IV. Elmélkedés. Az halál az keresztyén embernek nem kárára hanem
hasznára szolgál
Oh, Uram Jézus Krisztus, minden benned bízóknak egyetlen
egy idvezítője 156–159
- V. Elmélkedés. Aki Krisztusban hiszen, soha meg nem hal.
Oh Uram, te látod a Sátánnak gonoszságát 159–163
- VI. Elmélkedés. Nagy áldomása vagyon Istennek a keresztyén emberen,
mert igaz hit által múlik ki ez világból.
Oh, Uram Jézus Krisztus, ki feltámadás és élet vagy 164–168
- VII. Elmélkedés. Krisztus Urunk s egyéb szentek példájával örömmel
kell a keresztyén embernek az halálra menni.
Oh Uram, az én bűneim igazán megérdemlették volna a pokolnak
és az örök kárhozatnak kínját 168–171
- [21] Vonakodónak könyörgése. (Vonyakodónak)
A te kezedben ajánlom Uram az én lelkemet 172–177
- [22] Lélek kibocsátásakorra való Imádság
Oh, Istennek Báránya, ki a te véred által elvötte 177–178

[23] Az örök boldogságért
Oh, emberi nemzetnek drágalátos váltsága 178–180

A kötetke 16. századi énekei (dallamok nélkül, de ad notam utalásokkal):

<i>RPHA</i> 1378	Ti, keresztyének, dicséjétek Istent (134. zs.)	198
<i>RPHA</i> 1447	Úrnak szolgálai, no, dicséjétek (134. zs.)	195
<i>RPHA</i> 251	Dicsérd az Isten, mostan ó, én lelke (146. zs.)	201
<i>RPHA</i> 61	Adjunk hálát az Úrnak (136. zs.)	228
<i>RPHA</i> 968	Mindenek meghallják és jól megtanulják (127. zs.)	188
<i>RPHA</i> 308	Ébredjél fel, világ, bűneidből – Nemes Imre (?) intő éneke	221
<i>RPHA</i> 906	Mi Atyánk ki vagy mennyekben, Te fiaid	213
<i>RPHA</i> 1364	Téged, Úr Isten – Te Deum laudamus	208
(Összesítve: <i>RPHA</i> 61, 251, 308, 906, 968, 1364, 1378, 1447.)		

Még négy 17. századi ének (két zsoltár és egy reggeli-esti énekpár) található Szenci Molnár Alberttől a piciny kötetben:

Az Úr énnékem őriző pásztorom (23. zs.)	184
Úrnak szolgálai mindnyájan (134. zs.)	193
Hálát adok néked, mennybéli Isten [...] ez éjjel (reggeli)	181
Hálát adok néked, mennybéli Isten [...] e napon (esteli)	232

* * *

Zárjuk áttekintésünket a könyvecske legfontosabb adatainak leírásával:

BUZGO | IMAD- | SAGOK | *Es Ifjeni* | DICSIRE= | TEK. | [lénia] |
KOLOSVARAT | 1685. ||

[Typ. Szatmárnémeti.]

A⁸–P⁸ = 234 pag., [3] fol. 32°

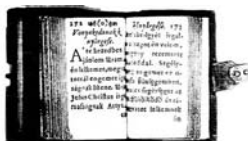
Eredeti, 2 bordás, fatáblás, igen elkopott és sérült, egykor vaknyomásos, egykapcsos, barna bőrkötés. Úgy látszik, kellő felszerelés és újrafűzés nélkül javították, gerincén világos bőr pótolja a hiányt; a cím is kései (talán a 20. század közepe tájáról való) a gerincen. Lehetséges, hogy a kapocs és rézlemezről kivágott rögzítése is utólag készült. A metszés eredeti színét nem lehet megállapítani.

Kötésméret: 62 × 40 mm. Vastagsága: 17 mm. Papírméret: 57 × 37 mm. Szedéstükör: 46 × 28 mm. Végig van élőfej és custos. Ahol imádság kezdődik, ott az élőfejben Aldus-levélke van (2. ábra); másutt makkos cifra.

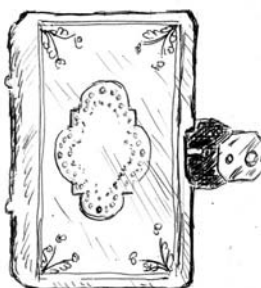
RMK I. 1334.

A könyvecske címlapja

Egy lappár; az előfj sorát és a custos sorát nem számítva mindenütt kilenc szövegsort szedtek oldalanként.

Az egyszatos, kétbordás bőrkötés szerkezete és megállapítható mintázata: sávozás keretezi a sarkokban levél- és bélyegzőmintával, kis mérete miatt a középmezőben kettős pontsorról kitöltött körívvel tagolt keret van.